

Ik had een strohoed en een wandelstok

Jan Arends

bron

Jan Arends, *Ik had een strohoed en een wandelstok. Verhalen.* De Bezige Bij, Amsterdam 1974.

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/aren004ikha01_01/colofon.htm

© 2003 dbnl / erven Jan Arends / erven Eelke de Jong

Ik had een strohoed en een wandelstok

Ik had een strohoed en een wandelstok

Ik was in 1920. Dus nog voor ik geboren was. Maar moest ik journalist worden? Dat heeft ze nooit gezegd. Ze wist het zelf niet. Ik geloof dat ze advocaat bedoelde omdat daar een degelijk pak bij hoorde van de allerbeste stof. Maar met journalist zou ze ook tevreden geweest zijn. Dat weet ik zeker. En bij een katholieke krant. Dus bij De Tijd. Een man achter zijn bureau zei tegen mij, 'Je hebt een vlotte pen. Je kunt dus wel schrijven. Je bent dus journalist.' Een man met een gezicht als donkerrode wijn. Zo goed is het leven. Maar het duurt erg lang voor je daar iets van begrijpt. Trouwens dit is de werkelijkheid niet. Het is niet eens het begin. Het is een deel van de verwachting van mijn moeder die in haar begonnen is en die ik leef. Een verwachting die ik leef. Het gebeurt niet. Zelfs niet als ik schrijf. Maar waarom leugens verkopen. Het ging toen heel goed met De Tijd. Er waren nog steeds veel katholieken. Er was nog geen doorbraak. De Volkskrant was nog niet rood. Wisten ze bij De Tijd hoe ik op de wereld gekomen was? Wisten ze dat bij De Tijd? Is iedere katholiek een rechter? Het was een droom die weer terugging naar honger en duisternis. Een man in een kantoor vol geld. Hij zei, 'Je denkt dat je hier kunt komen werken. Maar dat is niet zo. Voor jou hebben wij geen werk. Voor jou hebben wij geen geld.'

Het zou zonde zijn. Heb je wel eens een journalist gezien? Dat zijn mensen als Godfried Bomans. Ze wonen in villa's, maar dat hoort ook zo. Dat is door hun geboorte bepaald. Het is veel meer dan alleen maar eten en een mooi huis hebben. Het is uitverkoren zijn. Jij bent niet uitverkoren. Zo wil god het.' De man in De Tijd ging verder met het tellen van geld en ik ging terug naar de buik van mijn moeder. Ik ging terug naar het huis van mijn vader. Ik ging terug naar het huis van de man die werk zocht. Maar dat was in 1930 en er was geen werk. Daarom was het bij ons thuis ook niet goed. Daarom? Of was er nog een andere reden? Dat wist de pastoor. Dat wist god. En ik vertel maar wat en het zal de waarheid niet zijn want dat is verboden. Ik zeg dat het donker was in mijn leven. Ziekte wordt niet gezien. Ik wil niet dat het gezien wordt. Dus was het donker. Het was altijd een koude namiddag. Er brandde geen kachel en er werd geen licht opgedaan. Er was geen geld om het licht op te doen. Mijn moeder was een klein meisje. Ze begreep het niet. Ze zei, 'Waarom hebben wij geen geld om het licht op te doen?' Dus was ze een kind. Ik zou haar willen troosten maar dat kan niet meer. Mijn vader was werkloos. Mijn vader was er niet. Mijn vader was de man van mijn moeder. Hij was een man achter een handkar die dacht dat hij een waterstokerij had. Maar hij had geen waterstokerij. Daarom was zijn kar

altijd leeg. Er lagen geen kolen op. Hij speelde in de loterij. Hij zei, 'Als ik win beginnen we een waterstokerij. En dan gaan we ook snoep verkopen. Er wordt heel wat afgesnoept in deze tijd ook al is er werkloosheid. Mijn moeder bewaarde de loterijbriefjes in haar portemonnee, maar dat mocht de pastoor niet weten anders kregen wij geen geld meer van de armen. Meestal kregen wij ook geen geld van de armen. Er was iets met mijn vader dat met mijn geboorte te maken had. Er was iets dat schande was en waarover niet gesproken mocht worden. Ik mocht er eigenlijk niet zijn omdat ik niet echt was. Maar omdat ik er toch was hielden de buurvrouwen op met praten als ik langs kwam. En toch kon ik ze horen zeggen dat ik getekend was voor mijn leven omdat zij mij tekenden met hun tong. Er was iets vies aan mij. Dat maakte mij verlegen als ik over straat ging. Wat was er vies aan mij. De buurvrouw zei, 'Dat schaap hoeft het niet te weten. Die kinderen zijn toch de dupe. Je zou anders denken dat ze in die weeshuizen beter leerden. En leek hij nou nog maar op die vent. Maar dat is het juist.' Daar lachte ze bij. Ze had rotte tanden en dat was geen vrolijk gezicht. Maar de hele straat had rotte tanden. De hele wereld had rotte tanden. Alles roddelde, tot de bomen toe. Mijn geboorte heeft de mensen slecht gemaakt. Dat heb ik mijn hele leven ondervonden. Ik leef uit de buik van mijn moeder en ik schrijf. Ik

ben een man op een flat. Ik ben een man op een flat. Ik ben geen man om op een flat te wonen. Nu is er niemand die het kwade van mij weet. Maar dat wil god niet. De paus heeft mij herkenbaar gemaakt en wat de mensen niet zien dat weten zij toch? Waarom weet ik dat ik schande draag. Dus ben ik een uitgestotene. Ik geef mee aan de schande. Ik zit in de kroeg en drink genever. Het is heel goed om genever te drinken. Als je dronken bent is het niet moeilijk om jezelf te schande te maken. En dan is het tenminste echt. Ik drink en ik geef brood aan de wetenschap. Wat ik niet vergeten moet is over de professor te schrijven want de professor is mijn vervangende vader. De professor is van het weeshuis uit de pastoor geweest die al mijn zonden kent. De professor is de rechter in mijn leven die de gevangenis kan openmaken en de celdeur op slot doet. De professor is wit in een blauwe kamer vol boeken en wetenschap. De professor tekent mij met een potlood door het leven. Ik ben er niet. Ik ben een boek. Ik ben nu vijftig en het vervolg van mijn leven is in zijn hoofd. Daarom ben ik bang. Ik ben nu paranoid. Als ik slaap gaat de deur open en komen er twee mannen binnen. Het pak dat zij dragen is nu vijftig jaar oud en ruikt naar nonnen en verpleegsters. Zij brengen mij terug naar het weeshuis waar ik geboren ben en dat gesticht zal blijven heten tot mijn dood. Ik ben een boek dat verkeerd geschre-

ven is. De meeste dingen zijn niet echt gebeurd. Hele pagina's scheurt de professor uit mij weg en hij schrijft ze opnieuw. Zo komt het dat ik nu in een huis woon en een naambordje op mijn deur heb en mijn naam is Arends. Ik eet brood met kaas en rook hash die mij overspannen maakt en ik probeer in mijzelf te lezen maar te weten kom ik niets. Wie trekt aan mij? Wie richt mijn daden? Wat is vijftig jaar voor tijd? Het is veel langer geleden. Het is een zwangerschap van steen. Mijn moeder had nooit een pop gehad. Mijn moeder was een weesmeisje en ze is katholiek gedoopt met een emmer sop door de nonnen. Daar dweilde zij vloeren mee bij Mortelmans. Zo is zij aan mijn leven begonnen. Ze zong treurige liedjes van onrecht. Ze zong vrolijke liedjes van barens pijn en verlossing. Ze was een weesmeisje. Nonnen kennen geen zwangerschap. Hoe maak je een man in je buik? Wat voor kleren moet hij dragen? Het was heel goed bij Mortelmans. Ze was al lang weg bij de nonnen. Natuurlijk kom je nooit weg bij de nonnen. Je blijft je hele leven in het verleden. Maar hoe kunnen je handen pijn doen omdat je een kind moet baren. Hoe kunnen je handen zo'n pijn doen omdat je een kind gebaard hebt? Kan god dat vertellen? Veel geld verdiende ze er niet mee. Natuurlijk niet. Het waren slechte tijden. Nog nooit waren de tijden zo slecht geweest. En dan kom je uit in een nieuw leven dat je wilt gaan beginnen.

Je bent geen weesmeisje meer. Je bent een vrouw. Je hebt immers een man. Ze was zelfs in de kerk getrouwd. Zo zondig was ze dus ook weer niet. Mijn vader had een mooi zwart pak gedragen. Ik weet trouwens zeker dat er kleine, grijze parels in waren. Jazeker, grijs! Zo gek allemaal. Leven dat niet geboren kan worden. Er is altijd een been. Of een arm. Of een voet met een blaar. Verschrikkelijk is de honger. Mortelmans. Door de glazen wand van haar buik zie ik het allemaal. Een rode drukkerij. Maar geen gelukkig rood. Fabrieksrood. Steenrood. Armoede rood. Armoede rood. Jazeker. Maar ze had immers een mond om mee te praten en daar kun je nieuw denken mee zeggen. Wat is brood? Ik zou zo graag met de banale, platte tong van de wetenschap praten. Brood is toch gewoon brood. Maar dat is niet zo. Brood is een droom. Brood is verdriet. Brood is je meten met andere mensen. Dus wat is je brood. Is het wel goed brood. Voedt het voor een gelukkige toekomst. Alles is brood. Dat weet ik immers ook wel. Kijk maar. De ijscoman komt langs. In huizen waar brood is is geld voor ijs. De hele straat kijkt als de ijscoman langs komt. De ijscoman is de goede broodman van blij zijn. Ik was blij want ik wist. Ik kreeg vijf cent en de ijscoman deed er limonade op en de hele straat keek hoe dat hoerkind met die grote ijsco liep. Dat was brood. Dat was ijs van Mortelmans. De handen van mijn moeder

deden pijn. Ze zei, 'Ik kan de emmer bijna niet meer dragen. Ik kan de dweil haast niet uitwringen. Als ze merken dat mijn handen zo'n pijn doen nemen ze een ander.' Mortelmans was geld. Een weesmeisje weet niet wat geld is. Het is de kruidenier om de hoek. Die man in dat witte jasje die altijd zo vriendelijk is. Waar je alles aan kunt vertellen. Hij schrijft alles in een boek. Hij heeft een winkel vol met boter en stroop en suiker en ham. Je mag aanwijzen wat je hebben wilt en dat stopt hij in je tas. Als je niet kunt betalen schrijft hij alles op in een boek omdat je bij Mortelmans werkt en hij weet dat je zaterdag wel kunt betalen. Maar als je niet betaalt schrijft hij niets meer in zijn boek en hij vertelt aan iedereen dat je bij hem in het krijt staat en dat is schande. De dokter zei dat het reumatiek was. Maar dat kon niet. 'Het is geen reumatiek,' zei mijn moeder. 'Dat heb je niet als je zo jong bent.' En ze had gelijk want de pijn ging weer weg. Mijn vader liep met lorren maar dat mochten de mensen ook niet weten want alles is schande. Hij liep met zijn kar in straten waar niemand hem kende en hij riep, 'Lorren en ouwe rommel.' Maar zijn kar was altijd leeg want [...] En wat is dan een politieman ook al heeft hij een verblindend uniform en de doordringende lucht van urine. Heb ik het recht niet om in een cel te slapen. Heb ik iemand vermoord dat ik niet in een cel mag slapen. Ben ik niet dronken van eenzaam-

heid en hebben dronken mensen geen recht op een cel. Hij heeft een gummistok. Jawel mijnheer hij heeft een gummistok. Kijk in de spiegel. Voel je die pijn. Het is blauw. Hij heeft je ogen dichtgeslagen. Er loopt een blauwe striem over je hele gezicht van zijn gummistok. Maar het is kerstmis en wie praat er dan over zulke dingen. Kom ga mee naar de kerk. Ik ben de zoon van mijn moeder. Ik buig mij voor het altaar diep. En de pater ziet er zo mooi uit in het wit. Is dat het goede in mij? Hij legt ouwel op mijn tong. Ik ondankbare. Ouwel op mijn tong. Hij drinkt wijn uit een zilveren beker die flonkert in het licht van gewijde kaarsen. Ik ondankbare. Ouwel. Gods zoon in mijn mond. Ik de zwangere vol verwachting zijnde zoon van mijn moeder. Een geleerde ben ik. Duizenden boeken heb ik verslonden. Het slechte heb ik gelezen. Het goede heb ik gelezen. Ik heb waarlijk gegeten van de boom van goed en kwaad. Ouwel. Maar het voedt niet. Hoor hoe de honden janken van de honger. Ga naar het ziekenhaus. Kijk naar die smoel van je in de spiegel. Kijk naar die streep, een getekende. En krijg ik daar dan eten in het ziekenhuis? Jawel. Daar krijg je eten. Ik ben een melaatse. Ik ben in het ziekenhaus. Ik ben een rotte plek in de samenleving. 'We gaan eerst in het bad,' zegt de zuster. 'Zo smerig gaan wij niet naar bed. Schaamt u zich niet om zo vervuild naar het ziekenhuis te komen. En wat moet die streep op uw

gezicht? U maakt de mensen bang. Wij houden hier niet van vechtersbazen. Kom mee in het bad want u stinkt.' Met een zuster in het bad. Zorgzame vrouwenhanden die je van top tot teen wassen. In het ziekenhuis en in bed. Witte lakens. Lopen er nog luizen op. Maar ze hebben mijn schaamharen geschoren. En alle oude seniele mannetjes zingen kerstmis in bed en engeltjes. Zo muzikaal worden de mensen in het ziekenhuis. Is zo'n ziekenhuis niet helemaal Mondriaan. Want licht en groot als de wereld zijn de zalen. De dokter die mij diep en doordringend in de ogen kijkt. Hij heeft een opschrijfboekje in de hand en hij wil alles van mij weten. Zo belangrijk ben ik in het ziekenhuis. Daarom zeg ik dat ik het licht van de wereld ben. De zwangere zoon van een weesmeisje. De verwachting van een nieuwe geboorte, een betere wereld. Maar hij is kwaad op mij. 'Laten we het maar ronduit zeggen,' zegt hij, 'u deugt niet. U deugt voor geen draad. U komt hier om eieren te eten. U bent een parasiet. Waarom bent u hier gekomen. Hoe kunnen ze zo gek zijn om u binnen te laten. En wij zitten er maar mee. Wat moet dat niet kosten?' Ik arme man, want dat ben ik. Waarom moet er op geld gekeken worden? Ik lig hier goed en behaaglijk in bed. Warme dekens. Kijk zelfs naar buiten. De sneeuw is geel of de hemelhond erop gezeken heeft. Kan ik zo weg, op kapotte schoenen en zonder de kraag

van een warme winterjas op te kunnen slaan? Nee, dat zou onmenselijk zijn. En zo onmenselijk is een dokter niet. En daar staat hij, treurig bij mijn bed. Een moede man met een witte jas en zorgenrimpels op zijn voorhoofd. Hij zegt tegen zijn vrouw, 'Ik weet niet wat ik ermee aanmoet. Die man is zomaar binnengelopen, die man is zomaar in een leeg bed gestapt. En nou wil hij niet meer weg.' 'Niet meer weg?' zegt zijn vrouw. 'Maar dat is ongehoord. Hoezo niet meer weg. Dan stuur je hem toch weg. Jij bent toch de baas.' Maar de dokter slaakt een moedeloze zucht. 'En hij heeft maat vijfenveertig. Dat is geen courante maat. Ken jij iemand die maat vijfenveertig heeft van schoenen. Want hij wil desnoods wel weggaan maar hij wil eerst een paar schoenen hebben die niet lekken en een warme winterjas. Waar moet ik een paar schoenen maat vijfenveertig vandaan halen. Of moet ik ze soms kopen uit mijn eigen zak.' Zijn vrouw is naar de keuken gegaan. Ze is er aan gewend dat haar man zorgen heeft. Zo is het leven van een doktersvrouw nu eenmaal. Ze heeft lekkere visjes gebakken. Dat zal hem goed doen. Daar vergeet hij zijn zorgen bij. Hij is dol op warme gebakken vis. Maar het lijkt wel of de dokter met lange tanden eet en de graat schiet in zijn keel. En de gedachte dat ik in zijn ziekbed lig laat hem niet los. Een vrouw met een slecht figuur moet in haar jurk mooi zijn en het pad van een klerma-

ker gaat niet over rozen. Nee de schrijver heeft een moeilijk bestaan. Van het weinige schone dat het leven te bieden heeft moet de dichter een lied maken. Wat moet een schrijver doen die geen succes heeft? Het is de dag van de drinkebroeders, het is oudejaarsavond. Buiten knallen de rotjes en spelen de kinderen met vuur. Ik ben vijftig jaar en overzie mijn leven. Maar wat is er nog van te maken. Sociale zaken. Vandaag ben ik mijn hand weer op gaan houden. Maar het loket stond maar half open omdat eenendertig december eigenlijk een feestdag is. Er zijn nog kaarsen over van kerstmis. Het licht van de liefde is nog niet gedoofd en over de radio hoor je de engelen nog zingen. 'Hier heb je vijf gulden en als je vlug opschiet is de bank van lening nog open. Breng je tijpmachine daarheen. Je bent nu op een leeftijd gekomen om er geen illusies meer op na te houden. Wat kan jou die tijpmachine schelen. Je hebt nog nooit in je leven een behoorlijk verhaal geschreven. Als je vandaag je tijpmachine verkoopt kun je morgen een baas gaan zoeken zoals alle nette mensen die geen kapes hebben. Wat moet je schrijver zijn. Ben je soms uitverkoren?' Ja ik ben uitverkoren. Ik wacht tot ik duidelijk de stem hoor die mij geroepen heeft uit de nauwe steeg van mijn geboorte. Mag dat? Ik heb het licht meegenomen van kapotte straatlantarens en daar droom ik bij. Daar blijf ik bij dromen tot ik het weet. Wat weet?

Dat weet ik niet. Het is oudejaarsavond en ons buurmeisje is door haar moeder buitengezet. Op blote voetjes loopt zij in de sneeuw. Ja zo was het in negentientwintig. We hebben zuurkool gegeten en mijn moeder brengt de borden naar de keuken. Ons buurmeisje heeft blonde haren en onschuldige blauwe ogen en ze begint de borden af te likken want ze heeft honger. Is dat overdreven. Nee zo is het werkelijk. Mijn moeder heeft het duizendmaal verteld toen zij in haar stoel zat met een deken om haar benen omdat de kachel niet brandde. Maar mijn moeder is een weesmeisje uit de muur van de kerk en de hand van de koster ligt op haar hoofd. ‘Wat is er in je buik?’ vraagt de koster. Dat vraagt de koster met een schalks oog want de pastoor is toch niet in de buurt en als man van de kerk is hij goed op de hoogte. ‘Wat is er in je buik?’ ‘Dat is mijn kind,’ zegt mijn moeder. ‘Is het een zoon?’ Een koster is ook maar een arme man. Zijn gaven zijn gering en hij vraagt er geld voor. Hij vraagt vijf cent. Dan zal hij zeggen wat de toekomst brengt. Vijf cent is niet te veel om te weten wat komt, maar een arm weesmeisje dat bij rijke mensen voor dienstmeid speelt heeft zoveel geld niet. Een cent is ook goed. De koster legt zijn hand op haar buik. Hij zegt, ‘Je buik is al helemaal bol. Daar hoef je geen zienersgaven voor te hebben. Dat kind kan nu iedere dag komen. Weten de nonnen daar wel van?’ Wat moet

zij zeggen met haar meisjesschroom. Ze lacht maar zo'n beetje. En in haar lach ben ik geboren. Ik loop uit haar ogen in mijn leven. De koster vertelt ervan. 'Is het een jongen?' vraagt zij weer. De koster kijkt heel geheimzinnig zoals dat hoort bij koffiedik kijken. Maar ook een cent moet verdiend worden en een weesmeisje mag niet teleurgesteld worden. Die hebben toch al zo'n rotleven bij de nonnen. Hij vraagt, 'Weten ze ervan in het weeshuis. Je loopt nu op alle dagen en die moederoverste die is niet gek. Die heeft jou heus wel door. Dat kan niet best aflopen. Meisjes als jij gaan naar het huis voor gevallen vrouwen. Zo is dat nou eenmaal. Daar zullen ze je nog wel wat anders bijbrengen. En wie is de vader eigenlijk?' Maar hij moet geen vragen stellen waar zij geen antwoord op kan geven. Want hoe is het gebeurd, het was nacht, het was donker en de maan was zo scheef in de lucht dat je er niets van kon zien. Maar er is wel een vader. 'Zodra ik bij de nonnen weg ben ga ik trouwen,' zegt mijn moeder. 'Het is een hele goede man. Hij is sterk en hij bouwt huizen. Als je een man hebt die huizen bouwt kun je altijd ergens wonen. En dat is toch het allerbelangrijkste in het leven van een moeder die een kind groot moet gaan brengen.' Ze heeft een wit schortje voor haar zwarte jurk en daar haalt zij een cent uit die zij aan de koster geeft. 'Je moet het nu maar vertellen, maar je moet mij niet verdrietig maken. Dat

moet je begrijpen,' zegt zij. De koster kijkt zo ernstig naar de cent alsof daarvan de woorden moeten komen voor de dingen die hij ziet. Hij zegt, 'Jazeker wordt het een jongen. Het wordt een zoon waar je trots op zult zijn.' Het valt niet mee voor de koster om zijn cent aan haar te verdienen. Ze wil zoveel weten. En vooral, ze wil dingen weten die de koster niet weet. Want wat gaat er om in een meisje dat zwanger is en die niet weet wat de dag van morgen brengen zal. 'Bij die rijke mensen zul je wel niet mogen blijven,' zegt de koster. 'Die zoeken wel een andere meid om de was te doen en de plee schoon te maken. Rijke mensen begrijpen zulke dingen nou eenmaal niet. Dus moet je naar de nonnen terug. Dat zei ik toch al. Je gaat naar het tehuis voor gevallen vrouwen. Dat is ook niks voor een kind om daar geboren te moeten worden. Als je leven zo begint sta je er mooi op. Maar misschien pakt het wel anders uit. Misschien trouwt die vent je wel voor het zover is. Misschien laten de nonnen je wel gaan. Maar je bent nog geen eenentwintig. En wie is je voogd?' Hij maakt haar treurig met al dat soort vragen. Dat zijn immers geen dingen die zij horen wil. Ze zegt, 'Daar wordt mijn kind niet geboren in het tehuis voor gevallen vrouwen. Daar is het te goed voor. Weet je wat ik wil? Dat het een jongen wordt die vooruit komt in de maatschappij.' Maar wat is vooruit komen in de maatschappij. Dat kan

op zoveel manieren. Koster is ook een goed vak. 'Als hij wat groter is mag hij wel met mij meelopen in de kerk,' zegt de koster. 'In de kerk kun je zoveel bereiken. Misschien vindt de pastoor wel goed dat hij misdienaar wordt.' Wat stom van mezelf, denkt de koster, om zulke dingen te zeggen. Met zo'n kind heb je medelijden. Maar intussen haal je je wat aan. Want je voelt wel dat ze naar het tehuis voor gevallen vrouwen gaat. Of ze nou hoog springt of laag springt. Daar hebben die nonnen geen boodschap aan. Want dat zijn krengen. Maar die hebben het voor het zeggen. En het is nou eenmaal waar dat er van die kinderen nooit iets terecht komt. Ze zegt nou wel dat ze een jongen wil. Maar het kan net zo goed een meisje worden. Hoe heeft ze eigenlijk de kans gekregen. Bij zo'n mevrouw kan een meisje ook niet op donkere paadjes gaan wandelen. Hoe is dat kind eigenlijk in haar buik gekomen. Maar ik wil er niks mee te maken hebben. Voor mij honderd andere koster, zegt de pastoor. Ik moet die jongen in ieder geval niet als misdienaar achter me. Dat weet toch de hele kerk. Daar komen praatjes van. Zo is dat nou eenmaal. Nu kijkt hij stuurs naar mijn moeder. 'Het belangrijkste is dat zijn oren altijd goed gewassen zijn. Vooral als hij naar school gaat. Daar kijken ze altijd naar of kinderen goed gewassen oren hebben. Dat is nog belangrijker dan een goed stel hersens.' Maar wat mijn moeder van hem wil

horen dat zegt hij niet. En trouwens wat ze wil horen dat weet ze zelf niet. Want hoe is het om een kind te hebben? Het is de verwachting van dingen waar je geen besef van hebt. Een misdienaar is goed. Dat is mooi. Of zingen op het koor. Maar die dingen zijn dichtbij. Later, dat is wat zij weten wil. Later is nu. Later is vandaag. Wat is vandaag? Ik weet het niet. Ik schijn een vergissing gemaakt te hebben. Maar het kan ook zijn dat alles op een misverstand berust. Want is het wel waar dat ik ooit een moeder heb gehad. Als iemand er mij naar vraagt dan kan ik niets anders zeggen dan dat ik uit duisternis ben voortgekomen. Er is af en toe een lamp in mijn leven. Er staat ergens een bed. Maar dat bed hoeft er niet te staan. Er is mij geen bed meegegeven bij mijn geboorte en er is niets dat vanzelfsprekend is. Alleen honger. De honger is vertrouwd. Als ik geen honger heb weet ik eigenlijk niet wat ik met het leven aanmoet. Dat is de reden waarom ik zo snel degenerer als ik een bed heb en brood. Alles wat ik in mijn leven heb willen worden ben ik nu. Ik ben tot welstand gekomen. Zo heeft de professor dat gewild. De professor heeft tegen mij gezegd, 'U bent een hoogbegaafde man. U blijft onder mijn hoede tot u een woning heeft en een eigen inkomen zodat uw talenten tot hun recht kunnen komen.' Ach ja de professor. Een goed mens. Met blauwe landschappen in zijn hoofd. Maar ik

zit altijd op de punt van mijn stoel als ik met hem praat. Een professor is nog wel iets anders dan een pastoor. Biechten bij een professor is veel gevaarlijker. En als de professor je niet begrijpt dan heb je niet goed gebiecht. En nu heb ik ook nog een telefoon. Een flat met een keukentje en gardisette gordijnen en vloerbedekking en telefoon. En wie moet dat eigenlijk betalen. Hoe komt het toch dat ik zo bang ben? Het schijnt dat ik geld op de bank heb. Ze kennen mij zo goed bij de bank dat ik niet eens mijn naam hoeft te noemen. Ik hoeft alleen maar te zeggen hoeveel geld ik wil hebben en de bediende vult een briefje in dat ik moet ondertekenen. Zo gaat dat. Het is het gekste geld van mijn leven. Hij lijkt niet helemaal echt maar er komt geen eind aan. Zulke dingen kun je niet vertrouwen. Er komt een eind aan, dat kan niet anders. Maar wanneer? Ik ben verweven in een net. Ik heb een brievenbus. Zoals alle mensen heb ik een brievenbus. Het is helemaal niet prettig om een brievenbus te hebben. Vooral niet als je ouder bent. Wat willen de mensen anders van je dan geld? Brood is een bijkomstigheid geworden. Wat is tegenwoordig een brood. Je kunt het vinden in het vuilnisvat. Maar je moet de huur betalen. Daar had mijn moeder ook altijd zorgen over. Onze huisbaas heette Drubbel. Maar het was heel gemakkelijk. Hij had een grote, gele hond waar iedereen bang voor was en hij belde niet maar hij sloeg met zijn

stok op de deur. Vooral als mijn moeder achter was met de huur sloeg hij hard met zijn stok op de deur en dan gromde de hond. Zo was het leven van vlees en bloed. Mijn moeder zei, 'Die hond doet niets. Hij wil de mensen maar bang maken. Maar ons krijgt hij niet. Er staan genoeg huizen leeg. Er zijn wel mensen die een jaar huurschuld hebben. Als hij ons op straat zet hebben we zo weer een ander huis.' Maar ze was bang. Ze was bang voor de schande. Er was altijd schande. De burenspraken ervan. Het had geen zin ernaar te vragen want het was iets waar geen woorden voor bestonden. Het waren zoveel dingen. En op de hoek van de straat was het huis voor onbehuisden. Dat huis is overal. Het is de grootste schande van al om in het huis van onbehuisden terecht te komen. Maar ik moet huur betalen. Ik ben nog banger voor de bank waar ik altijd weer naar toe moet dan ik was voor Drubbel. Ik weet dat het hoofd van de bediende die mij altijd zo vriendelijk te woord staat eens in een hondekop zal veranderen en dat hij tegen mij zal zeggen, 'Ga maar naar de professor want wij hebben niets meer met u te maken.' Maar de professor heeft geen tijd. Hij heeft mij overgedragen aan een jonge assistent die in een klein kamertje zit en waar ik alles aan vertellen moet. Hij is precies zo als mijn moeder wilde dat ik zou zijn geworden. Zo was zijn broek. En hij rookte een pijp en hij blies wolkjes uit die vol verstand

waren. Ik zeg, 'Ik moet honger hebben. Ik begrijp het leven niet als ik geen honger heb. Ik heb nu een telefoon. Dat maakt de dingen veel gemakkelijker. Als ik nu honger heb dan hoef ik alleen maar op te bellen. Daar heb ik telefoon voor. Maar ik heb geen honger en die telefoon maakt mij bang.' Hoeveel weet een professor, en hoeveel weet zijn assistent? Wat is een man, en wat is een vrouw? Ik ben een man. Maar ben ik een man? Ik weet niet of ik een man ben. Mijn moeder zei, 'Je zult een man worden.' Maar mijn moeder was maar een eenvoudig meisje, en sommige dingen wist zij niet, die wilde ze alleen maar zo. Er moet een misverstand in mijn leven zijn, want een man heeft een vrouw. Een man die geen vrouw heeft is geen man. Het gaat niet alleen om brood. Het gaat ook om een vrouw. Wat is een vrouw? Zo heb ik mezelf te schande gemaakt. Maar dat moest ook want daar ben ik voor geboren. De assistent zegt, 'Het is helemaal niet meer nodig dat u honger heeft. U bent een gerespecteerd lid van de samenleving. U heeft een boek geschreven. Dat kan niet iedereen, een boek schrijven. Dat heeft u toch maar bereikt. En waarom zou u bang zijn voor de telefoon. Een telefoon doet toch geen kwaad. Die is alleen maar nuttig. Vrouwen zijn er helemaal niet om bang voor te zijn. Ze horen bij het leven zoals mannen bij het leven horen. Een man en een vrouw vullen elkaar aan. Als u graag knecht van

een vrouw wilt zijn is daar niets op tegen. Dan wordt u een half jaar huisknecht en dan gaat u weer een boek schrijven. En hoe het komt dat u zo graag huisknecht wil zijn dat weten wij ook niet. Het moet een speling van de natuur zijn. Maar het is man en vrouw. Dus kan het niet slecht zijn.' En zo was ik dus. Het was onbegrepen door mezelf maar er hoorde honger bij en zaad dat onvruchtbaar was. Een vrouw, een knecht. En ik durfde geen knecht te worden. Ik zal er het verachtelijkste woord voor zoeken. Het is een seniele afwijking. Het kan alleen gepaard gaan met een penis die stijf staat. Maar dat kan niet want een huisknecht is een man die gewoon maatschappelijk is ingepast. In Brussel zei een mevrouw tegen mij, 'Ik kan wel een goede knecht gebruiken. En je ziet er goed uit. Dat is prettig. Dan kan ik met je opscheppen tegen mijn vriendinnen.' En ze was mooi. Ze was mooi zoals een mevrouw moet zijn. Mevrouwen hebben andere benen dan gewone vrouwen. En zo is het brood. Een wit geschuurde tafel in een keuken vol kasten met serviesgoed. En haar man en haar tafel. Er was kaarslicht en ik droeg een jasje zoals de knechten in Parijs. En ik blijf haar brood eten. Nu ik een oude man ben eet ik haar brood. Haar handen zijn mooi. Haar hand is zo wit als een bloem. Ze geeft mij oud brood waar de muizen een gat in gevreten hebben. Ik paar met het verleden. Ik paar met het weeshuis

waarin ik zwanger geworden ben. Ik paar hartstochtelijk met onrecht en vernedering. Het is zo gek. Ik dien aan tafel en ik heb een stijve lul. Zo ben ik man. Ik loop in Antwerpen en ik wil schrijver worden. Hoe word ik schrijver? 'Het is allang achterhaald om het een afwijking te noemen,' zegt de assistent van de professor. 'Alleen, het brengt u in conflict. U heeft nooit kunnen kiezen. Als u knecht bent, wilt u schrijver worden of journalist. Maar dan slaat u weer op de vlucht. En het loopt altijd weer uit op onbehuisden. En vergeet de drank niet.' Mijn moeder zegt, 'Je hebt niks aan die rijke gasten. Ze laten je werken tot je erbij neervalt en als ze de kans zien halen ze je 's nachts ook nog uit je bed. Ik wil dat jij goed terecht komt in het leven. Je moet je best doen op school. Wat je geleerd hebt dat kunnen ze je nooit afnemen. Je kunt wel dokter worden of advocaat.' Maar ze heeft zo'n pijn in haar handen. 'Dat is reumatiek,' zegt ze. 'We hadden nooit in zo'n nieuw huis moeten gaan wonen. De muren zijn kromgetrokken van het vocht. Maar wat had ik anders gemoeten. Een weesmeisje moet blij zijn dat ze ergens wonen mag. Iedereen weet toch altijd alles. De mensen praten. En wat kunnen wij nou betalen. Je vader is werkloos. Dat is toch ook een schande die werkloosheid. Ik kan geen emmers meer dragen. Ik kan niet meer naar Mortelmans. Ik kan niet meer dweilen. Wie had dat nou ge-

dacht dat ik niet meer zou kunnen dweilen?’ Toen was de schemer al uit het leven weg. De dingen waren hard. Mijn vader is een man van koperen trompetten vol rood en revolutie. Hij is een bouwmeester van geluk. Hij komt haar halen uit het weeshuis. De nonnen weten het wel, maar ze zijn stiekum. Ze willen dat god toeslaat op het verschrikkelijkste ogenblik. Ze praten met elkaar, maar ‘in verwachting’ zeggen zij niet. Ze praten vol zorg over mijn moeder die toch goed haar best doet in haar betrekking terwijl er toch iets is dat je niet weet. Mijn moeder zegt tegen de koster, ‘Ik ga niet naar het tehuis voor gevallen vrouwen. Daar krijgen ze mij niet in. Daar ben ik niet gek genoeg voor.’ En mijn vrienden zeggen tegen mij, ‘Dat is toch hartstikke leuk dat je altijd huisknecht wilt zijn. Er wordt zelfs over in de krant geschreven. Dat was toch een mooi stuk in de krant over die vrouw met die dikke benen die met haar gelakte nagel wees dat er nog stof lag. Zulke dingen zijn actueel. Andere schrijvers zouden hun vingers affikken als er zo over ze geschreven werd.’ Maar iedere lezer is geen psychiater. Hoe maken we de dingen duidelijk? Want duidelijkheid daar komt het op aan en een grap is het niet. Er is een zeker onrecht. Er zijn dingen die ik niet bevatten kan. Ik kom bij de hoofdredacteur van De Tijd. Katholieke mensen zijn goede mensen. Hij zegt, ‘Het is jammer dat u geen goede opleiding heeft. Dat

is heel jammer, want u heeft een leuk stukje geschreven. Maar wij zijn niet zo bekrompen. Dat formulier dat u heeft ingevuld doet niets ter zake. Wij zijn erg ruim van opvatting. Ik vraag toch helemaal niet wie uw vader was. Maar uw gedrag. Ik heb de dingen alleen maar van horen zeggen. Maar ja, ik kan niet hebben dat de krant in opspraak wordt gebracht. Wij katholieken hebben veel goed te maken aan het verleden. Er zijn fouten gemaakt. Maar niet alles is te achterhalen. U bent een beetje tussen de wal en het schip gevallen met uw onmiskenbaar talent, maar ik geloof dat u gelukkiger zult zijn als bordewasser. Dat heeft u in het verleden vaak gedaan. Wat voor beweegreden heeft u eigenlijk om te willen schrijven?' Wat is een beweegreden? Wat beweegt een mens. Ik ben bang voor de telefoon. Ik kan niet zulke grote risico's meer lopen in het leven. Ik leef in een stad met een miljoen andere mensen. Er zijn ogen die door mijn brievenbus kijken. Ik weet dat de mensen mij kwaad willen doen. Ik weet dat ik anders ben dan andere mensen en dat ik daar voor gestraft word. Daarom ben ik bang voor de telefoon. Want ik kan geen schrijver zijn. Ik ben uit het verleden geboren en ik ben een knecht. Maar het verleden bestaat niet meer. Het is afgehakt. Wat echt is, is een afwijking. Ik ben in het weeshuis geboren maar dat is niet meer waar. Ik zet advertenties in de krant en bied mij als huisknecht aan

zonder loon en genegen hard te werken. Maar de mevrouw in Brussel is dood en de wormen hebben het witte vlees van haar hand weggevreten en de mensen lezen met achterdocht in de krant wat ik adverteer. En mijn telefoonnummer staat erbij. Het is zeker de politie die mij op zal bellen. Voor de politie ben ik bang. Had ik maar wiskunde geleerd. Ik zou zo graag koel en helder met lijnen en cirkels schrijven. Ik zou met mijn handen een toekomst willen maken. Een wereldhuis. Maar zo is het niet. Ik ben een verschoppeling. Mijn moeder gaat naar ome Jan van der Vloet. Dat is haar voogd. Ome Jan van der Vloet is een man met spuugvlekken op een zwarte hoed. Hij heeft zijn hoed altijd op en hij is makelaar. Hij is haar voogd en hij verdient erg veel geld. Toen ze nog een heel klein meisje was heeft hij haar een keer bij de hand genomen en een pijpje drop voor haar gekocht. Daarom houdt mijn moeder veel van hem. Ik ben in haar buik en zij weet dat hij mij geen kwaad zal doen. Ze zegt, 'Ik kan niet bij de nonnen blijven. U weet hoe dat is, oom. Dat gaat met alle meisjes zo. Dan moet ik naar het tehuis voor gevallen vrouwen en dat wil ik niet. Ze nemen je je kind af. Ik heb een man en ik kan trouwen. Dan ben ik toch een gewone vrouw die getrouwd is. Dat is toch heel gewoon. Daar is toch niets op aan te merken?' En het zou zo'n probleem niet zijn als er maar niet zoveel problemen bij-

kwamen. Want toen ik twintig jaar was, was er een mevrouw in Den Haag die het beste met mij voor had. En ze begreep de dingen geloof ik ook. Tenminste een beetje. Ze zei tegen haar man, 'Wat is er op tegen dat die jongen huisknecht bij mij wordt als hij dat zo graag wil. Het is toch een nette jongen. Een toekomst heeft hij niet. Want hij wil ook nog van alles. Hij wil gedichten schrijven en naar de toneelschool. Als hij bij mij komt werken leer ik hem die dingen uit zijn hoofd zetten. Huisknecht is heus zo'n gekke betrekking niet. Dat is toch een behoorlijke toekomst.' Maar ze zat met het probleem van de jasjes. Huisknechtenjasjes zijn duur en je moet er toch wel vier of vijf hebben om er altijd netjes uit te zien. 'Ik moet natuurlijk zeker weten dat hij blijft,' zei ze. 'Anders maak ik al die kosten niet. Maar ik vind het een aardige jongen en hij mag best bij mij komen.' Maar het was mijn droom niet. Zoals het ene toneelstuk goed is en het andere niet. Waar ligt dat aan? Het was een rijke dame en ze was ook niet lelijk. Maar het was zo saai. Het verleden was burgerlijk geworden. Ik kreeg brood met hagelslag en de zon scheen zo alledaags naar binnen. Nu ben ik vijftig jaar. Ik droom van een vrouw met een rijbroek en een zweep. Ik droom van een amazone. Ik lees iedere dag de krant want wat ik ook doe, ik ben een nutteloos mens. Omdat ik iedere dag de krant lees weet ik hoe het is. Alle dingen zijn duidelijk.

Een man gaat naar een fabriek, of naar een kantoor, of naar de universiteit. Daar werkt hij. Daar verdient hij geld. De mensen zijn ingepast. De professor ook. Normale mensen zijn er niet. Maar je moet je verlangens tekenen met onzichtbaar krijt. Wat dromen andere mensen? Ze dromen zichzelf niet de straat op. Als ze een huis gebouwd hebben breken ze het niet af. Ik droom mijzelf naar het verleden terug. Ik blijf de gangen schrobben van het weeshuis in de buik van mijn moeder en dat is seksualiteit geworden en hoe moet ik dat nou aan de professor vertellen? Want ik ben niet. Ik woon in een flat tussen nette mensen die mij een beetje gek aankijken, want ik ben namaak. Wat ik doe is namaak. Mijn moeder is naar de nonnen gegaan. Ze had een brief van ome Jan van der Vloet dat zij weg mocht. De nonnen keken kwaadaardig uit hun ogen en de moederoverste keek zo zuur als zelfs de oudste paus, gods eigen plaatsbekleder, niet kijken kan. Ze kijken boos katholiek en vol verderf. En de mond van de moeder-overste zei, 'We verwachten geen dank. Maar we zijn wel erg teleurgesteld. Dat het zo moest gaan.' En ze hadden gelijk. Mijn moeder was altijd in het weeshuis geweest van klein kind af en nu was zij in verwachting en dat was het grote ogenblik voor de nonnen om de dingen een natuurlijk verloop te geven en te straffen voor het volle leven. Als het zo was gegaan was het goed ge-

weest. Maar de almachtige god slaapt ook niet en het was rot genoeg. Zeker, het was rot. En zo klein, en zo uitzichtloos. Mensen moeten gaan leven en ze weten zo weinig. Ze weten niet meer dan een paar bijbelse verhalen. Wat wist mijn moeder toen ze samen met mijn vader een huis ging zoeken? Wist mijn vader wie hij was? Hoe komt een vader in de wereld? Wanneer is iemand vader? Liefde bouwt geen geluk. Hij was een droom. Hij was een prater in het koffiehuis van Domela Nieuwenhuis. Er was veel rook om zijn hoofd en hij had ook geleerde boeken gelezen. Maar op een dag werden er geen huizen meer gebouwd en waren er geen stenen meer te sjouwen. Hij zei tegen mijn moeder, 'Dat komt door minister Colijn en door die vuile rotkapitalisten', en toen hield hij zijn mond en at zijn eten met gebogen hoofd. Soms is een droom maar half waar en dubbel boos. Mijn vader zegt, 'Jij gaat naar school. Maar we gaan eerst een pet kopen. Moet je nagaan hoe ze allemaal jaloers op je zullen zijn als jij straks met die pet de straat in komt en iedereen het ziet. En we gaan een schooltas kopen en we gaan naar de juffrouw om je te laten inschrijven.' Wat is een naam? Ik was bang voor die school toen ik hem zag. Dat was zonderling want hij was maar twee straten ver en ik was er al zo vaak langsgekomen. Ik had opgescheept tegen mijn vriendjes dat ik daar op school zou gaan. Er was een juffrouw met

een boek. Ze had rood haar en ze was erg dik. Zij wist ook niet precies wat een naam was en er waren dingen niet in orde. Ze werd rood. Een beetje uit verlegenheid, een beetje uit boosheid. Ze zei, 'Alle kinderen die hier ingeschreven worden hebben een naam. De naam van de vader en de naam van de moeder.' Omdat er ook nog andere mensen waren begon ze te fluisteren en zei dingen die ik niet begreep en die ik toch begreep en die ik nooit begrijpen zal en die ik wel begrijp en die maken wat ik ben en dat het nooit anders zal zijn. Mijn moeder hilde. Maar verder was alles gewoon. Ik ging toch naar school. Maar ik scheen niet te kunnen leren. 'Er is iets met die jongen niet in orde,' zei de hoofdmeester. 'Aan de ene kant zou je zeggen, hij is pienter en hij kijkt zo uit zijn ogen, maar aan de andere kant valt het zaad niet in goede grond.' En wat is een [schooljuffrouw] anders dan een feeks. Ze is dik. Ze heeft grote, rode handen waarmee zij slaat. Ik ben bang voor haar. Ik ben hartstochtelijk bang voor haar. Ik weet dat er een geweldige ontroering door de klas gaat als zij het woord tot mij richt. Ze haat mij zoals mensen ratten haten. Ze weet alleen niet hoe ze mij dood moet trappen. Ze zegt, 'Je bent dom. Je krijgt net zoveel beurten als andere kinderen. Je mag uit dezelfde boekjes leren. Maar jij kunt niet leren. Hoe komt het dat jij niet leren kan?' Ik kijk haar schuw aan en geef geen antwoord. Ze slaat

me in mijn gezicht. 'Geef antwoord. Hoe komt het dat jij niet leren kan.' Ik huil. En dat is goed. Zo hoort het te zijn. Voor schande en verdriet geboren. Ik zeg, 'Ik weet niet hoe het komt dat ik niet leren kan.' Ze gaat weer voor de klas staan. Ze is nu heel voldaan en de andere kinderen durven weer adem te halen. 'Je mag mij vertellen hoeveel twee maal twee is.' Kan ik dan toch leren? Het springt ineens in mijn hoofd. 'Twee maal twee is vier,' roep ik. 'Twee maal twee is vier.' Ik weet dat het toch niet goed is. Twee maal twee is vier en toch klopt het niet. Dat weet ik zeker. Ze zegt, 'Kom jij eens voor de klas.' Ik loop bang naar voren en blijf zover mogelijk van haar afstaan. Ze zegt dat ik dichterbij moet komen. Ik zou willen kruipen maar durf het niet te doen. 'Zo,' zegt ze. 'En nu mag je mij eens vertellen waarom twee maal twee vier is?' Stroop. Zo zoet als stroop is ze. Ze kijkt me zo meedogenloos aan dat het lijkt alsof ze mij mijn geboorte vergeven heeft. 'Waarom is twee maal twee vier?' Nu geef ik geen antwoord meer. Nu wil ik alleen nog maar geslagen worden. Het is goed zo. 'Als jij niet weet waarom twee maal twee vier is dan kun jij ook niet weten dat twee maal twee vier is. Jij komt hier praatjes vertellen. Jij mag hier op school zijn. Weet jij dat jij hier helemaal niet thuis hoort? Weet jij wie alle dingen weet? Weet jij wie in de hemel is en die hoort en ziet hoe jij hier staat te liegen? Wie is dat?'

Ik durf het toch te zeggen. Ik zeg, 'Dat is god.' 'Ja,' zegt ze, 'dat is god. Dat is god die alle dingen van jou weet. God die dingen van jou weet die ik hier niet mag zeggen. Dus jij weet dat god bestaat? Hoe weet jij dat god bestaat? Durf jij te zeggen dat jij weet dat god bestaat? Weet jij dan niet dat jij helemaal niet over god mag praten? Als jij over god praat is dat doodzonde in jouw mond.' Ik rook opium om in de hemel te komen. Ik wil in de hemel komen, maar de trein gaat nu zeer langzaam. Er zijn kleuren in de tunnel die ik nog nooit gezien heb. Er is geen besef van schuld meer. Er is geen angst meer. Er is een grote gele kroes. Daar kan een halve liter thee in. Hij staat op de grond in het midden van mijn kamer. Verder is er niets dan alleen de stilte. Uren later weet ik dat ik nog steeds kijk. Maar ik ben uit de tunnel gekomen en de telefoon gaat. Het is toch mevrouw Kennedy van de Apollolaan. Het is mevrouw Kennedy van mijnheer Kennedy, die zo tragisch om het leven is gekomen. Ik wil nog steeds huisknecht worden. Maar op mevrouw Kennedy is iedere huisknecht geil. Mevrouw Kennedy zegt, 'Ik heb de professor opgebeld en u kunt dadelijk bij mij beginnen. Ik heb enige informatie over u gehad en het blijkt dat u helemaal niet zo gek bent als u zelf denkt. Ik heb mijn dienstmeisje gelijk ontslagen en de werkster heb ik een briefje gestuurd dat ze niet meer hoeft te komen want ik reken erop dat

uw dienstbaarheid aan mij het verleden zal laten herleven en dat u mijn spaanse kamenierster geheel zult vervangen. Ik ben dame Kennedy die schreeuwt als een kroegmeid en die toch met respect mevrouw genoemd wordt door een kutje dat met een watje mijn reet poetst als ik gescheten heb.’

En nu teken ik. Ik teken dingen met mijn pik die niet mogen bestaan. Ik teken sperma in de eeuwigheid amen. Ik ruim stront en zing liedjes uit het weeshuis. Ik zing liedjes uit de warmoezierstraat. Ik bid voor mijn eten. Ik bid na mijn eten. En ik wacht met eten tot het brood oud en droog is zoals het hoort. Ze komt en ze gaat en ze is altijd in haar blote kont. Een mooie kont? Een lelijke kont? Ik durf er niet naar te kijken. En mijn pik is toch zo stijf. Dat hoort helemaal niet voor de knecht van mevrouw Kennedy. Ik draag een blauw schort om het te verbergen maar het helpt niet. Mijn pik staat als de zwarte vlaggestok vooruit. Ik ben ziek. Ik kreun en rook opium. Ik kijk alle advertenties na. Mijn boek zal niet afkomen. Ik ga mijn tijpmachine verpatsen. Ik moet licht brengen in de duisternis. Ik moet opbellen. Ik bel stad en land af. Ik wil een reet zien die rond is en hoogmoedig en die mij laat bukken tot ik in de stront verdwijn. De telefoon staat te rinkelen van de

kosten en sociale zaken stuurt een psychiater op mij af. Hij zegt, 'U belt nogal veel.
We hebben een klacht gehad van een dame

[onvoltooid]

Jan Arends I presume

[‘Haar kamertje was altijd een snoepwinkel geweest’]

HAAR KAMERTJE was altijd een snoepwinkel geweest. Er kwamen kinderen met een cent, die zeiden, ‘Mag ik kopen.’ En dan kregen ze drop, of toffees, of toverballen. Ja, ja. Dat was de mooie oude tijd. Want nu waren er spinnen in het vertrekje waar zij vroeger handel dreef en de flessen waarin zuurtjes moesten zitten stonden leeg en vuil op de schappen. Erg triest is dat als het vroeger toch zo mooi was. En nu zat ze maar de hele dag in die saaie straat te kijken. De kerk aan de overkant. Jawel, die bruine kerkmuur die al het licht wegneemt. Daar had ze wat over geklaagd vroeger, maar Kees had altijd gezegd, ‘Ben je gek mens. We verhuizen niet. Wat heb je aan al die drukte.’

Ja, daar had Kees gelijk in. Wat heb je aan al die drukte? Maar hij was te lui. Te lui om te sjouwen bij de verhuizing. Daarom waren ze gebleven. En Kees lag altijd maar op bed. Dat ze een man getrouwd had die zo van slapen hield! Die kwam nooit voor twaalf uur uit bed, en dan at hij een boterham, en dan ging hij weer naar bed, want hij had altijd gezegd, ‘We hebben toch een snoepwinkel, dus ik hoef niet te werken.’

Dat was ook wel zo, maar daarom is het nog niet gezellig als je man de hele dag in bed is. En hij was toch niet ziek. Nou ja, de laatste jaren wel een beetje op zijn borst. Maar ook zo erg niet. Maar nu moest hij toch opstaan, want de kachel was uit, en het was bitterkoud, en er

moesten houtjes gehakt worden. En ze riep naar de achterkamer, 'Kees, kom je bed uit, want je moet houtjes hakken.' Maar ze hoorde alleen maar snurken. Kees begon altijd heel hard te snurken als zij hem riep. Maar nu liet ze het er niet bij zitten. Ze liep naar het bed en trok aan zijn oor. Nu, dat hielp wel want hij zat ineens rechtop, en hij gromde, 'Bah, je doet mij pijn.'

Ze zei, 'Kom nou maar je bed uit, want ik moet de kachel aanmaken. Je moet houtjes hakken. Het is veel te koud zonder kachel. En je wil toch niet dat ik zelf houtjes hak. Ik heb vorige keer toch een hele week met het verband gelopen. Die bijl is veel te scherp voor mij.'

Maar Kees snurkte alweer, en daarom zei ze kwaad, 'Ik loop bij je weg hoor.'

Dat zei ze altijd, 'ik loop bij je weg hoor', en niet alleen als ze boos was, ook wel gewoon als grapje. Ze had het al gezegd op de dag van hun huwelijk omdat zijn baard zo prikte, en hij wilde zich niet scheren.

Ze ging terug naar het winkeltje. Daar was het wel koud, maar daar rook het niet zo naar. Want Kees was wel vies gaan ruiken sinds hij zich niet meer waste, omdat hij zo'n last had van zijn borst. En hoeveel jaren had hij daar al niet last van?

Ze riep weer, 'Ik loop van je weg hoor.' En toen dacht ze, dan loop ik maar van hem weg. Voor de grap hoor! Want hij zal wel gek kijken als hij straks wakker wordt en ik er

niet meer ben. Nee, Kees kan ik niet alleen laten, want ik moet voor hem zorgen. Hij kan helemaal niets. Hij kan niet eens brood halen bij de bakker. Hij zou verhongeren als ik er niet was. Daar moest ze om lachen, dat hij zou verhongeren. Ja ze ging weg. Om te plagen. Dan zou hij wel uit bed komen en houtjes hakken, en de kachel aanmaken om te laten zien dat hij spijt had. Want ze kon toch zo niet blijven in de kou. Je moet eens zien hoe dik de bloemen op de ruiten staan. Dus trok ze haar manteltje aan en ze zette haar hoedje op en ze liep het winkeltje uit. Ze liep de straat uit alsof ze ergens naar toe moest. Jazeker, ze was nog heel goed ter been. Daar mankeerde het niet aan. Kijk, de mensen zeiden haar zelfs gedag. Die kenden haar dus nog. Die hadden vroeger allemaal snoep bij haar gekocht.

Ze bleef de hele dag op straat. Ze kwam in allerlei buurten waar ze nooit geweest was. En van die hele hoge huizen. Wat zouden de mensen daar een trappen moeten klimmen. Zulke hoge huizen had ze nog nooit gezien.

Soms, als ze erg moe was ging ze ergens op een bank zitten. Maar dat kon niet lang, want daarvoor was het te koud.

Toen het donker werd was het overal zo druk. Zoveel auto's en fietsen had ze nog nooit bij elkaar gezien. En hoe moest ze nou weer naar huis? Ze was toch ge-

trouwd? Jazeker, ze was getrouwd met Kees. Dan zou Kees wel ongerust zijn dat ze er niet was. Maar ze wist niet hoe ze naar huis moest komen, want ze was de weg vergeten. En waar woonde ze dan? Bij de kerk. In de snoepwinkel. Ja, dat wist iedereen. Dan ging ze maar vlug naar huis, want Kees zou nu de kachel wel hebben aangemaakt en dan zou het lekker warm zijn.

Maar ze ging in een portiek op een stenen trap zitten, want ze kon helemaal niet meer lopen omdat haar voeten zo'n pijn deden.

Er kwamen mensen voorbij, en die keken naar haar, en die liepen toch weer door. Maar toen kwam er een auto waar twee agenten uitstapten. Twee verlegen mannen in gekke pakken, die veel te groot voor haar waren en die eerst besluiteloos bleven staan omdat zij niet wisten hoe zij het in moesten kleden. Tenslotte pakte een van die agenten haar bij de arm, alsof hij haar wakker wilde schudden, terwijl ze toch helemaal niet sliep, en vroeg, 'Wat is er toch opoe. Ben je soms ziek?'

Ze namen haar mee naar het bureau, want ze praatte wel veel over de kerk en de snoepwinkel, en over Kees maar daar begrepen die agenten niets van. En ook op het bureau begrepen ze het niet, al vroegen ze ook van alles, tot ze er bijna van ging huilen. En ze zeiden maar steeds, 'Zeg nou waar je woont opoe. Dan brengen we je naar huis.' Maar ze bleef zeggen dat Kees zich eerst nog

moest scheren, en de kachel moest aanmaken en dat hij zich moest wassen omdat het anders niet kon.

En zo kwam ze in het tehuis.

Daar wisten ze niet eens hoe ze heette.

En de maanden verstreken en de winter was voorbij, maar er was geen licht in de duisternis gekomen. De directrice van het huis zei wel steeds, 'We moeten blijven vragen wie zij is en waar zij vandaan komt. Misschien herinnert zij het zich toch op een dag.'

Het was wel heerlijk daar in huis. Heel licht, met allemaal van die mooie stoeltjes. Je kreeg er lekkere boterhammen, met zoete muisjes, en warme koffie tot je haast niet meer lustte. En gezellig was het ook. Er waren allemaal vrouwtjes zoals zij. Het waren net haar vriendinnetjes van vroeger toen ze nog naar school ging. Ze deden spelletjes. In een kring gaan staan en elkaar tikken. Ook wel moeilijke spelletjes die ze niet helemaal begreep, zoals halma en mens-erger-je-niet. Maar ze vond het leuk om met de dobbelsteen te gooien en dan verzette de zuster de poppetjes voor haar dus daar had ze toch geen zorg over. Ja ze hield wel van de zuster. Ze ging altijd naast haar zitten, en als ze moest lopen hield ze haar arm vast. Alleen moest ze niet zoveel vragen, want ze vroeg steeds maar weer, 'Heb je een man? En hoe heet je man dan? En hoe heet je zelf?' 'Ik heet Kee,' zei ze maar, voor de grap. Had ze dat wel mo-

gen doen? Ze heette immers helemaal geen Kee. Ze heette Marie. Mocht ze die zuster zo voor de gek houden? Maar iedereen noemde haar nu Kee, dus was het zeker goed. Je wist het immers nooit.

En toen was het opeens lente. En alle vrouwtjes die goed gezond waren gingen de tuin in, en daar was zij ook bij. Ze vond het prettig in de tuin, want de zon was mild en er was een boom vol mooie bloesem.

Toen zag ze Kees opeens. Hij stond achter het hek. Hij keek haar heel verdrietig aan met ogen die wel bang leken. Alsof hij smeekte.

Ze pakte de arm van de zuster steviger vast en ze begon te huilen.

‘Wat is er dan?’ vroeg de zuster, en ze zei, ‘Die man daar, ik ben bang voor hem.’

[‘Jan en ik gaan trouwen’]

‘JAN EN IK gaan trouwen,’ zei mevrouw van Vuurendam tegen de groentevrouw.

Ze was binnengekomen voor een bosje prei, wat bleekselderij en een pond spliterwtten. Want ze wilde erwtensoeep koken. Ze zag er minder moe en verkommerd uit dan de laatste jaren het geval was. Ze had wat rood op haar lippen gedaan en dat gaf haar gezicht zelfs iets stouts.

‘Trouwen?’ zei de groentevrouw, een beetje wantrouwig. ‘Nou weer trouwen!’

‘Ja,’ zei mevrouw van Vuurendam. ‘We hebben er heel ernstig over gepraat. En we weten allebei dat dat het beste is.’

De groentevrouw zuchtte. Ze was erg op mevrouw van Vuurendam gesteld. Maar daarom maakte zij zich juist zorgen. Mevrouw van Vuurendam was een lief mens. Maar ze had vaker domme dingen gedaan.

De groentevrouw pakte een mooie bos prei en legde hem op de weegschaal. Maar ze keek niet eens naar het gewicht terwijl ze daar anders zo fel op was.

Ze zei bezorgd:

‘En je eigen man dan?’

Mevrouw van Vuurendam lachte vrolijk.

Zo was ze werkelijk in jaren niet geweest.

‘Ja dat moet ook geregeld worden. Dat begrijp je.’

Ze maakte haar tas open om haar portemonnaie te zoe-

ken. Ze stond altijd klaar om te betalen. Nog voor de boel was ingepakt. Dat was een van haar goede karaktereigenschappen.

‘Gaan jullie dan scheiden?’

De groentevrouw vroeg het met een zuur mondje.

Ze hield niet van echtscheidingen in haar wijk. Ze hield helemaal niet van veranderingen. Dat komt een zaak nooit ten goede. Dan heb je kans dat er een huis leeg komt. En nieuwe klanten moet je eerst weer leren kennen.

Daarom zei ze: ‘Je kunt beter niet gaan scheiden. Dat geeft alleen maar narigheid. En wil je man wel scheiden? Want die moet ook willen. Anders kan het niet.’

‘Nee,’ zei mevrouw van Vuurendam.

Ze had opeens iets stiekums gekregen. Een beetje griezelig.

‘Nee we gaan niet scheiden. Dat wil Jan ook niet hebben.’

‘Maar mens, als je niet wil scheiden dan kan je niet trouwen. Je hebt je hoofd op hol laten brengen.’

De groentevrouw zei het triomfantelijk. Ze was opgelucht nu ze wist dat er geen echtscheiding van komen zou.

Maar mevrouw van Vuurendam keek ernstig. Koppig ernstig, zoals een jong meisje dat over haar eerste liefde praat.

Ze had een naïef stemmetje.

‘We gaan echt trouwen hoor.’

En het scheelde niet veel of ze was gaan stampvoeten. ‘Jan en ik gaan trouwen. Daar is niets meer aan te doen. En het moet vlug gebeuren anders zijn wij er te oud voor.’

De groentevrouw voelde zich onbehaaglijk. Net of ze een natte broek had. Dat was altijd zo als zij zich schaamde. En zij schaamde zich, al wist ze zelf niet waarom.

Om er iets aan te doen ging ze naar de bak met de spliterwten. Ze moest dat gevoel van zich afzetten. Maar ze had niet eens een zakje meegenomen om daar de erwten in te scheppen. Ze keerde dus weer naar de toonbank terug.

‘Maar dat is toch te gek. Te gek om los te lopen. Je wilt trouwen. En je wilt niet scheiden. Dat kan niet!’

Punt uit!

De groentevrouw raakte weer wat terug in eigen doen. ‘We gaan wel trouwen,’ zei mevrouw van Vuurendam. Nog steeds even koppig.

‘Luister.’

En ze begon langdurig te fluisteren met haar gezicht vlak onder het hoofd van de groentevrouw.

‘Vergif!’

De vrouw van de groenteboer deed van ellende twee stappen achteruit en ze keek bang om zich heen of nie-

mand gehoord had dat zij zo hardop vergif gezegd had. En nu zei ze, weer fluisterend maar ook vol vriendelijke vertrouwelijkheid:

‘Vergif. Daar moet je nooit aan beginnen. Mens luister nou. Die vent heeft je kop op hol gebracht.’

Nu het hoge woord eruit was praatte mevrouw van Vuurendam weer met dezelfde zorgeloze jolijgstem als toen ze de winkel binnenkwam.

‘Welnee. Er kraait geen haan naar. Ik moet van hem af. Die vent die klit maar aan mij. Dat is geen leven.’

‘En toch is het een beste man,’ zei de groentevrouw. Ze was kwaad geworden en had een rood hoofd gekregen. ‘Maar jij bent niet met hem getrouwd. Weet je wat het is?’ Mevrouw van Vuurendam was een heel beschaafde vrouw die nooit onheuse taal in de mond nam. Nu zei ze: ‘Het is een zijkerd.’

En de groentevrouw kreeg een steeds roder hoofd. En weer had zij het gevoel nat te zijn. Ze was maar een simpele, goedhartige vrouw en de praatjes van mevrouw van Vuurendam brachten haar helemaal van haar stuk. Ze had zelfs tranen in haar ogen die zij met haar schort wegveegde.

‘Maar je meent het toch niet echt?’

Het gezicht van mevrouw van Vuurendam was nog nooit zo vol en gezond geweest. En de groentevrouw zag dat zij hel blond haar had. Dat was haar nooit eerder opge-

vallen. Een wreed gezicht met een onderlip die dik naar voren stak van pure onverzettelijkheid.

‘Vergif,’ zei ze. ‘Heus waar. Vergif. Als je het goed doet kan het geen kwaad. Jan en ik hebben alles besproken. Het is zo met hem gebeurd. Het is echt het beste.’

De winkeldeur ging open en er kwam een klein meisje binnen. Ze had een rood vlechtje in het haar. En van die sproeten die zo'n meisje zo ontroerend maken. Ze wachtte even beleefd haar beurt af, maar toen de twee vrouwen, die verlegen waren met haar komst, bleven zwijgen, begreep ze dat mevrouw van Vuurendam in de winkel was om te praten en dat ze anders nooit aan de beurt zou komen. Dus zei ze met een lief stemmetje: ‘Een klein blik sperziebonen.’

Zulke meisjes weten wanneer de gesprekken van grote mensen niet voor kleine potjes bestemd zijn. Ze was vlug met haar blikje de deur uit.

‘En wat wil je dan met de kinderen,’ vroeg de groentevrouw.

‘Die gaan naar het gesticht.’

Er was iets teders gekomen in de ogen van mevrouw van Vuurendam.

‘Jan en ik hebben het er lang en breed over gehad. Wij vinden dat het zo voor iedereen het beste is. En wat krijg je als je scheiden gaat. Stel dat het lukt? Dat wordt immers niks. Ik houd niet van mensen over de vloer. Ik

krijg de kinderen toegewezen en dan heb je om de haverklap de voogdijraad over de vloer. Jan zegt, “dat is geen leven.” Tenslotte zijn het zijn kinderen niet. Hij houdt wel van kinderen, maar hij wil liever opnieuw beginnen. En in het gesticht hebben ze het goed. Zo modern. Beter kunnen ze het nergens hebben. Ze worden helemaal wetenschappelijk opgevoed.’

Ze keek nu weer heel vastbesloten.

‘En je weet hoe Theo is. Die kan zich nooit bij het onvermijdelijke neerleggen. En als we gaan scheiden dan heeft hij er recht op de kinderen te bezoeken. Dan heb ik hem nog in huis. Dan ben ik nog niet echt met Jan getrouwd. Dat is voor Jan ook geen leven. Het moet helemaal afgelopen zijn.’

De groentevrouw zuchtte:

‘Maar hoe wil je aan vergif komen. Dat kan je niet zomaar krijgen. En je moet zorgen dat je niet in opspraak komt.’

Nu was mevrouw van Vuurendam een beetje van haar stuk gebracht. Het vergif was een groot probleem.

‘Jan en ik hebben alles besproken. Maar hij heeft een veel te goed hart. Hij zegt dat hij een ander niet kan laten lijden. Daarom kan hij niet voor het vergif zorgen. Maar het is tenslotte overal te koop. Dus!’

‘Dat wel,’ zei de groentevrouw.

Ze was zich nu werkelijk in het probleem gaan verdie-

pen. Ze leefde echt mee. En ze voelde zich ook niet meer zo onbehaaglijk. Nog maar een beetje.

‘Het is toch wat als je van je man af wilt. Maar je moet erg oppassen. Het komt haast altijd uit.’

Je kon merken aan mevrouw van Vuurendam dat het huwelijk zeer nabij was. Ze was zo geschakeerd als een jong meisje dat steeds van stemming verandert en daar genadeloos het juiste uiterlijk bij weet te scheppen. Fataal en onweerstaanbaar. Nu was ze een zorgeloze die gemakkelijk over alle bezwaren heenstapt.

‘Er kraait geen haan naar. Met twee weken is het gebeurd. Vanavond eten we toch soep. En dan begin ik maar. Hij gaat toch altijd eerst zijn handen wassen als zijn bord al volstaat. Die zijkerd!’

Nu met grote haatogen. De groentevrouw voelde zich opnieuw nat.

‘Maar hoe kom je aan vergif?’

‘Luister,’ zei mevrouw van Vuurendam. ‘Ik doe het goed. Ik loop heus niet alle winkels af. Dan komen er praatjes. Daar hoef ik met jou niet bang voor te zijn.’ De groentevrouw werd opnieuw rood. Nee. Zij praatte nooit over de klanten. En zeker niet over zulke dingen. De gedachte alleen.

‘Het hoeft helemaal niks bijzonders te zijn,’ zei mevrouw van Vuurendam.

‘Misschien zit het wel in zo'n busje. Als je er veel van in zijn bord doet.’

Ze wees naar een rekje waarop busjes met kruiden stonden. Heel appetijtelijk verpakt.

‘Ik weet het niet,’ zei de groentevrouw. ‘Wij eten zelf nooit scherp. Ik weet niet of er vergif bij is.’

Maar mevrouw van Vuurendam had haar besluit genomen. ‘Geef al die busjes maar. Daar is best wat bij. Als ik maar genoeg geef.’

En de groentevrouw nam al de busjes van het rekje.

Ze was erg blij met die bestelling. Want die busjes baarden haar zorgen. Ze had nooit van die uitheemse dingen in haar zaak. Die had ze zich door een reiziger laten aanpraten.

Ze bekeek de busjes goed voor de prijzen, want die kende ze nog niet van buiten. Naarmate het meer aantelde, kreeg ze meer vertrouwen in de onderneming van mevrouw van Vuurendam.

‘Het is 38,90,’ zei ze, toen ze alle busjes op de kassa had aangeslagen.

Mevrouw van Vuurendam legde het geld op de toonbank en de groentevrouw maakte een groot pak van al die busjes.

Maar of Theo doodgegaan is kan pas later blijken.

[‘De man had een sigaret tussen zijn lippen gestoken’]

DE MAN HAD een sigaret tussen zijn lippen gestoken maar hij had geen lucifers. Hij zocht al zijn zakken er nog op na maar hij wist bij voorbaat dat dat overbodig was. De man werd zenuwachtig. Dat hij nu niet kon roken maakte hem van streek. Want daarom was hij het café binnen gegaan. Om rustig en ontspannen een sigaret te kunnen roken. Hij was van plan koffie te bestellen zodra de kelner kwam vragen wat hij wilde. Maar die koffie was bijzaak. De hoofdzaak was dat hij zich een ogenblik helemaal ontspannen kon en daar hoorde een sigaret bij. Verder was alles goed in dat café. Alles was precies zo goed als nodig was om dat zeldzame gevoel van welbehagen, dat hij nodig had, te krijgen.

Er viel een vriendelijk morgenzonnetje naar binnen. Uit de jukebox kwam zachte muziek en het vele chroom in de zaak glom dat het een lieve lust was. Ook het stoeltje waarop hij zat was helemaal in orde. Een ontspannen zit. Dat moest door een beste vakman ontworpen zijn. Ja alle omstandigheden waren er naar de man op zijn gemak te brengen. Verdomme, dacht hij, waarom heb ik nou geen lucifers bij me. Wat een stommeit om mijn lucifers te vergeten. Er was geen kelner in de zaak. Die stond natuurlijk weer ergens te kletsen met de een of andere meid. Kelners zijn klootzakken. Als je ze nodig hebt zijn ze er niet. En hij moest nu roken. NU. Het zweet brak hem uit. Aan de bar zaten een man en een

vrouw. Zelfs aan hun ruggen kon je zien dat ze verliefd waren. De man praatte met zachte stem en de vrouw giechelde bijna onafgebroken. De man dacht, zal ik naar de bar lopen en daar een vuurtje vragen? Van nature was hij verlegen. Toch stond hij op en liep naar de bar. Maar het paar op de krukken merkte hem helemaal niet op. Ze waren te verdiept in hun conversatie.

‘Jarretels,’ giechelde de vrouw, ‘die draag je tegenwoordig helemaal niet meer. Die zijn uit de tijd van mijn opoe.’

De man kuchte zachtjes om de aandacht op zich te vestigen. Maar dat hielp niets. Ze schonken geen enkele aandacht aan hem. Nu had de man wel terug willen gaan naar zijn stoeltje bij het raam, maar hij was zo verlegen dat hij niet wist hoe hij dat aan moest leggen. Hij stond daar bij de bar of hij ter plaatse in een klomp steen veranderd was. En toen opeens merkte hij dat zijn sigaret brandde. Die moest trouwens al langer branden. Want zonder er zich rekenschap van te geven had hij al een paar trekjes gedaan. Er zat trouwens ook as aan het puntje. Nog een bewijs dus dat zijn sigaret op onverklaarbare wijze was gaan branden.

‘Gek,’ dacht de man. ‘Mijn sigaret brandt. Die is zomaar gaan branden. Dat kan toch helemaal niet.’

Tot overmaat van ramp had de man op de kruk hem nu eindelijk opgemerkt. Een man met een paardegebit en

een stuurs, onvriendelijk gezicht. Je begreep gewoon niet hoe zo'n lelijke man een vrouw aan het lachen kon maken. Maar ja. Ze keken elkaar een ogenblik zwijgend aan. Toen zei de man op de kruk, kwaad omdat er iets tussen hem en het plezier dat hij had gekomen was: 'Wat mot je.'

De man met de sigaret stond nu helemaal voor Jan Lul. Hij was helemaal gevangen in zijn eigen verlegenheid. Het zweet brak hem uit. Zijn voorhoofd was kletsnat. Hij begreep wel dat hij een bespottelijke indruk maakte zoals hij daar stond vlak bij dat paartje. Vooral omdat de vrouw hem nu ook in de gaten had gekregen. Tegen vrouwen voelde de man zich helemaal niet opgewassen. Hij had nooit relaties met een vrouw gehad.

De vrouw keek naar hem met een zekere tegenzin. Zoals ze ook naar een onzindelijk insekt gekeken zou hebben. Alsof hij een ziekte brengend beestje was, zo keek zij. 'Wat mot je?' zei de man op de kruk voor de tweede keer.

De man had de sigaret uit zijn mond genomen. Hij stond erbij als een kleine jongen die ze op snoepen betrapt hebben. Hij zei stamelend: 'Ik wilde... Ik wou...' En toen zei hij eindelijk: 'Ik wil niets.'

De man op de kruk keek nu zeer onwelwillend.

'Waarom sodemieter je dan niet op. Klootzak. Gluurder.'

Het was duidelijk dat de man op de kruk niets van de situatie begreep. En het was een zwaargebouwde kerel. Het kwam er nu op aan geen klappen te krijgen.

Opnieuw zei de man op de kruk: 'Als je dan niets moet waarom sodemieter je dan niet op. Klootzak. Zijkerd.' En dat deed de man. Eindelijk was hij zijn verwarring voldoende meester om weg te lopen. Hij ging ook niet meer terug naar zijn stoeltje. Hij liep de straat op. Hij was op van de zenuwen en wilde een trekje aan zijn sigaret doen. Maar die was uitgegaan. En de man leed. Want er was geen ander café in de buurt en hij moest nu roken. Nu, Nu. NU.

[‘Hij dacht, als je vijfenveertig bent hoor je toch getrouwd te zijn’]

HIJ DACHT, als je vijfenveertig bent hoor je toch getrouwd te zijn. Als je dan nog niet getrouwd bent komt er niets meer van.

Toen was hij in bed met de hele wereld, met alle mensen. Maar het was wel een bedompte ruimte. Het rook naar ontlasting en de lakens van het bed waren zo groezelig.

Hij lag naast zijn vrouw. Maar die was helemaal aangekleed, met een blauw mantelpakje. Hij drukte zich tegen haar rug zodat haar billen in zijn schoot waren. Het was wel een fijne vrouw. Een beetje dik, maar dat vond hij juist goed. Ze moest zich wel uitkleden, anders was hij nog niet getrouwd. Als ik nu getrouwd ben, dacht hij, is alles toch nog in orde gekomen. Het had wel lang geduurd. Toen hij zestien was had zijn tante al gevraagd waarom hij geen werk van een meisje maakte. Dat deden immers alle jongens van zijn leeftijd. Daar had hij maar geen antwoord op gegeven, want dan had hij immers de andere dingen ook moeten vertellen, en zulke dingen vertel je niet. Dat zou onbehoorlijk zijn, of wat nog erger was, gek.

Zijn vrouw had haar hoofd omgedraaid, en ze keek hem nu aan. Ze had een lief gezicht. Het leek wel of zij zich ergens voor schaamde. Ze zei, ‘Je moet weten dat ik twee baarmoeders heb.’ Dat was het dus. Ze had twee baarmoeders en daarom lag ze bij hem. Het kon ook niet

anders. Waarom zou een vrouw bij hem liggen als alles goed was.

‘Ik kan er niets aan doen,’ zei de vrouw weer. ‘Het is mijn schuld niet. Het komt omdat ik geopereerd ben. De dokters zeggen dat ik er niets aan kan doen.’

Hij dacht, de dokters kunnen zoveel zeggen. En wie bewijst dat ze het echt gezegd hebben? Ik ben toch niet verplicht met een vrouw getrouwd te zijn die twee baarmoeders heeft.

Aan de andere kant moest hij ook niet te lastig zijn. Als je vijfenveertig bent kun je niet verwachten een vrouw te krijgen die helemaal goed is. En er zijn zoveel andere dingen, als samen eten en drinken. Bovendien lag hij nu met haar in bed. Het was dus ook een beetje zijn schuld. Als hij nu niet wilde zou het zijn alsof hij haar verstootte om haar gebrek.

Dat voelde zij zeker ook zo want zij lachte, een beetje bang, eigenlijk onderdanig. Het was toch jammer van die baarmoeders. Ze was helemaal de vrouw waarvan hij altijd zo wonderbaarlijk gedroomd had dat het zijn hele leven bepaald had. Zelfs de stof van haar blauwe mantelpak klopte met de werkelijkheid. Maar hij zag die twee baarmoeders zo duidelijk voor zich. Het was als een schilderij van Picasso. Gek dat de mensen dat mooi vinden. Het is zeer afstotelijk.

Brief

Zou u in plaats van een meisje een man kunnen gebruiken? In dat geval zou ik u zeer goede diensten kunnen bewijzen. Wanneer u nooit eerder een huisknecht heeft gehad zal het idee u misschien wat vreemd lijken. Maar er zijn grote voordelen. Ik spreek hier uit ervaring. Vooral meisjes uit Europa zijn zo goed niet. Ze houden van lang slapen. Ze houden van koffie drinken. Ze willen kletsen. Ze willen vers brood met ham. Savonds moeten ze televisie kijken, het liefst bij u in de kamer, want anders zijn ze zo alleen en ze willen altijd vrij. Ze willen zaterdag vrij, ze willen zondag vrij, ze willen een dag in de week vrij, en ze willen een werkster om de ramen te zemen en de plee schoon te maken. Ze hebben geen enkel verantwoordelijkheidsbesef en hun slipjes doen ze in de was want die gaat toch de deur uit. Verder willen ze een groot salaris. Europa is niet meer wat het geweest is. De ouderwetse dienstbode is dood en het plichtsbesef is verdwenen. Ik wil hier weg. Zo snel mogelijk. Ook aan mij knaagt de verrotting van de moderne tijd. Daar ben ik niet voor grootgebracht. Ik ben opgevoed om huisknecht te zijn en mijn meesters te dienen. Toen ik nog een kleuter was heeft mijn moeder mij in een gesticht gedaan. Mijn moeder wist wat goed voor mij was. Hard werken, een zweep met knopen en

droog brood. Een kale kop, de rokken van de nonnen, klompen en schrobben. Zo klein als ik was. Alle frivoliteit is mij vreemd. Van de nonnen ben ik naar de broeders gegaan. Daar heb ik leren bidden. Het besef dat god mij ziet en mijn daden in zijn boek noteert heeft mij de kracht gegeven voor een lang leven van dienstbaarheid. Ja dat bidden! Smorgens om vijf uur lag ik al op mijn knieën voor mijn bed voor mijn ochtendbede. Om zes uur was het misdienen geblazen. Het was geen gewone reutel-mis. De pater stotterde en elk gebed duurde twee keer zo lang als in een normale kerk. Na de mis werd ook het brood niet zomaar gegeten. Dat brood kwam van de bakker en die leverde niet voor niets, al was hij ook fijn katholiek. De centen moesten ergens vandaan komen. Maar god die zorgt dat het koren rijpt laat zijn kinderen niet in de steek. Goede broeders gingen bedelen bij rijke mensen en weldoeners vulden hun geopende hand met rijke aalmoes. Nooit heb ik mijn brood gegeten zonder mijn weldoeners te gedenken en gods zegen voor deze goede mensen af te smeken. Ik heb gebeden voor de koningin. Ik heb gebeden voor minister Colijn. Zo ben ik opgevoed en daarnaar heb ik geleefd. Ik geloof dan ook zeker dat ik zeer wel in uw huishouden zou passen, al ben ik dan een man. Al als jongen van twaalf jaar hebben de broeders mij uitbesteed bij de vrouw van de burgemeester. De eerste ja-

ren heb ik daar alleen het grove werk gedaan. God heeft mij toen zeer op de proef gesteld. De tuin was groot, de schop was zwaar, mijn rug was broos, het eten was slecht en het bed was hard. Ja die goeie ouwe tijd. Om nooit te vergeten, om steeds weer naar te verlangen. De vrouw van de burgemeester was niet mooi. Gelukkig maar. Want hoe jong ik ook was, er was iets in mij gerijpt en soms was er volwassenheid in mijn lichaam. Maar de vrouw van de burgemeester had zulke dunne benen en haar neus was zo dik dat ik in mijn droom wel zeer ver moest verdwalen om op het pad te komen waar de bloesem van zedeloosheid geplukt wordt. De vrouw van de burgemeester heeft mij het fijne werk geleerd. Natuurlijk niet de eerste dag. Zoals ik u al schreef was ik de eerste jaren vooral belast met het onderhoud van de tuin, het schrobben van de gangen, het soppen van de keuken en het eten van de klieken van de vorige dag. Ik deed de avondafwas, ik sloot de luiken. In de winter stookte ik de kachel in het vertrek van mijn meesteres want de burgemeester was zeer kouwelijk. Langzamerhand werd mij ook beter werk toevertrouwd. Ik heb leren naaien en stoppen, wassen en strijken en na enige jaren was de burgemeestersvrouw zo tevreden over mijn vorderingen dat ze mij ook leerde borduren. Ik droeg een jasje met rood-witte strepen. Ik had blauwe schorten en witte schorten en de jongens in het gesticht wa-

ren jaloers op mij. Maar het pad van een knecht gaat niet over rozen. Want dit waren de goede jaren, mevrouw. Zoals u weet komen daarna de magere. Aangezien een brief als deze een zekere beknoptheid vergt wil ik aan die magere jaren niet te veel woorden verspillen. Toen ik in mijn eerste dienstje kwam was de burgemeester een man in de kracht van zijn leven. Hij rookte een pijp. Hij had een rood hoofd en zijn neus was blauw. Ik wist waar de fles stond en waar ik zijn glas moest neerzetten. Hij stond smorgens laat op en op vrijdag at hij zalm. Die zalm is hem misschien slecht gekomen. Op een morgen zei mevrouw tegen me, 'Ga de burgemeester eens wakker maken, want het is nu elf uur en dat is toch wat laat.' Maar de burgemeester was dood. Het was de eerste dode die ik zag, maar er was geen twijfel. Hij moet gestikt zijn in zijn eigen braaksel en zijn hoofd was geel van de smeurie. Ik trok nog aan zijn schouder. Ik riep nog heel hard burgemeester, maar hij was zo stijf als een plank en zijn ogen waren wijd open. Ja ja. Dat was het einde van mijn betrekkingje. De vrouw van de burgemeester ging bij haar zuster wonen en ik ging terug naar het gesticht. Wat ben ik trots op het getuigschrift dat mevrouw mij gaf. Met niets dan lof voor mijn vlijt en mijn deugdzaamheid. Ik heb het in laten lijsten en het hangt nu boven mijn bed naast het kruisbeeld. In het gesticht heb ik het altijd heel goed

gehad en ik zou er ook geen kwaad woord van durven zeggen. Maar ja. Het was een hele achteruitgang. Als je eerst deftige mensen hebt gediend beklijft er toch iets bij je en de jongens hadden een beetje leedvermaak. Zelfs de broeders schenen mij mijn val te willen laten voelen. Ik kreeg meer slaag dan voorheen en hoe ik ook bad, de sneden brood op mijn bord waren altijd dunner dan die van de anderen. Maar ik had een spaarpot. En die was van mij. Zuinig ben ik altijd geweest en hoe weinig ik ook verdien, ik zie altijd kans enig geld over te leggen. En trouwens, ik was volwassen. Ik was vrij. Ook van de broeders kreeg ik een prachtig getuigschrift en zo ging ik de wijde wereld in

[onvoltooid]

Jan Arends I presume

Vannacht heeft hij een verhaal geschreven, zeven kantjes uit een schoolschrift, in een kamertje bij zaal twee (waar overdag een administrateur zit), een fles rode landwijn onder handbereik, de regels van het huis zijn op hem niet van toepassing, zegt hij, hij kan naar bed gaan wanneer hij wil, gaan en staan naar believen.

Vannacht ging hij om drie uur naar bed toen het verhaal af was. Zijn bed staat in een isoleercel, de deur komt uit op zaal zeven.

Hij was redelijk aangeschoten, slofte door de lange, kale gang van zaal twee naar zaal zeven, overal diepe rust, klopte op de deur, die aan de andere kant ontgrendeld werd, groette de broeder die hem opendeed, keek even rond (twee rijen hoge metalen bedden in een flauw lichtschijnsel, de schaduwen van snurkende en rochelende mannen, de stank van urine en faeces, achterin een donkere spelonk: de serre), sloeg linksaf langs het keukentje, waar een andere broeder een tijdschrift zat te lezen en koos de linker van de twee isoleercellen, waar zijn koffer stond en zijn kleren over een stoel hingen (de andere was bezet door een patiënt, die een slaapkuur moest ondergaan, maar zich al een paar dagen met succes tegen de benevelende werking van de medicijnen had verzet).

Hij sliep uitstekend op de wijn, werd om tien uur uitgerust wakker, trok zijn blauwe pak aan, waarvan de gulp niet helemaal sloot, zijn grijze sloffen (scheren hoefde niet, af en toe knipte hij zijn zwarte baard iets bij, doorgaans liet hij zijn vingers er door spelen), nam een boterham met muisjes, een kop koffie, om elf uur kreeg hij bezoek.

Om kwart voor elf nam hij zijn eerste pils (hij was nu praktisch van de drank af). Uit zijn binnenzak haalde hij het verhaal, dat hij die nacht geschreven had, er zaten een paar tikfouten in, die hij met een balpen corrigeerde. Hij was niet ontevreden en nam nog een flesje bier, daarna las hij het verhaal nog een keer in zijn geheel door. *Het Gareel** had hij het genoemd, het ging over een man, die geen tijd gegund werd om even op verhaal te komen, als hij een ander verzet koos, verslaptte of steigerde, ging er een belletje, dat hem weer in een gelijkmatig tempo zette, de uitputting vrijwel constant nabij.

Onder de mensen, die de gareelslaaf aanspoorden, had hij de familie M. gevoegd, een jeugdherinnering. Toen hij het verhaal uit had liet hij zijn gedachten naar Warmond dwalen, waar hij de protégé van de M's geweest was, hun kinderen vermaakt had, hún kwam uit de Haagse schildersbuurt, hún vader was bankier, later bleek

* zie *Keefman*, De Bezige Bij 1972

iedereen 'bien etonné de se trouver ensemble', maar daar ging het niet om. Zijn bezoek was aanzienlijk over tijd en hij nam nog een pilsje.

Hij zat in een vertrek in de buurt van de portiersloge, dat door een groepje jongere patiënten als woonkamer gebruikt werd, een paar rotan meubels, ramen die uitkeken op het gazon en daarachter de vrouwenafdeling, de keuken, de wintertuin, de afdeling voor schizofrenen, een tafeltje met een koffiezetapparaat, dat stond te pruttelen, stapels verknipte oude nummers van De Lach, Spanje-folders van een reisbureau, een met zwart crêpepapier bespannen kist als bar, collages van naaktfoto's aan de muur, reclames van automobielen, lampions en serpentine aan het plafond.

Hij zat wat te bladeren, stond op, drentelde naar het belendende keukentje, waar er nog twee zaten te ontbijten, ontkurkte een nieuw flesje bier. De jongste van de twee deed hem denken aan een figuur van Oblomov, een jongen van zeventien, sluijk blond haar, dat over zijn oren golfde, een wat dik, bleek gezicht, vriendelijke lichtblauwe ogen.

Die jongen woonde als enig kind bij zijn moeder en deed niets anders als slapen, biefstukken braden en eten. Zijn moeder had een pension vol gastarbeiders en als haar zoon een keer niet sliep, biefstukken braadde of at zat hij met de gastarbeiders te kaarten. Ze gaf er niet om,

want zo had ze hem de hele dag bij zich, kon ze hem, wanneer het bij haar opkwam, vertroetelen, maar de voogd maakte zich ongerust. De behandeling was nu zo ver gevorderd, dat hij kon vertrekken als hij een baan had. Hij wilde best gaan werken.

Het plan rees om 's avonds konijn te eten. De ontbijters moesten weg, een vriend helpen bij het opknappen en inrichten van een huisje, hij zou 's middags twee konijnen gaan kopen en klaar maken. Om een uur of zeven aan tafel? Prima.

Hij was nog kok geweest bij een hoogbejaarde prinses van Liechtenstein in Genève. Een paar weken ging het goed, gedroeg hij zich als een serviele huisknecht, een hond die een pak slaag verdiende en toen verbrak hij de betovering. Op een avond dat de prinses een souper gaf, draaide hij de pitten van het gas wijd open, wachtte een poosje, in de kamer klonk gedempt gekeuvel, snoof de schroeiende brandlucht diep op en verliet met demonische voldoening het huis.

Het café in, hotel, café, hotel, café tot hij zo ver vertrokken was een week, twee weken volslagen dronken, dat hij de peuken van sigaretten op zijn hand begon te doven, zo ongeveer de laatste fase, die kon uitdraaien op loutering en voor hetzelfde geld een poging om er een eind aan te maken. Hij was nu 45 en telde vier pogingen, alle vier mislukt. Hij verdacht zichzelf ervan, dat hij de

marge van mislukking elke keer had ingecalculeerd. Gelukkig maar, hij had nu alle redenen om er van af te zien, hij was praktisch van de drank af en met het schrijven ging het goed, binnenkort zouden zijn verhalen in druk verschijnen. Het bezoek arriveerde om twaalf uur.

Ze besloten om een spelletje te schaken, hij had er niet zoveel zin in, maar liet het niet merken. Hij schaakte te goed, hij damde te goed, hij tafeltenniste te goed, hij klaverjaste te goed, hij was kampioen van het huis en dat speet hem, er was weinig wat hem zoveel echte voldoening schonk als verliezen. Ze deden een paar zetten, twee pionnen naar voren, twee paarden, zijn tegenspeler zette een looper vrij die hij kon slaan: laten we er maar mee ophouden.

Een tijdje geleden had hij in de ontspanningszaal gevochten met een klaverjasser, die om geld wilde spelen. Een grote kerel, bijrijder op een vrachtwagen. Er wordt hier niet om geld gespeeld!, had hij gezegd. Er wordt wél om geld gespeeld!, zei de bijrijder. Hij had de kaarten opgepakt en in zijn zak gestoken. De bijrijder had een nieuw spel gehaald, gedeeld, toen had hij ze weer bij elkaar geveegd en in zijn zak gestoken. Ze waren vechtend de zaal uit gegaan, de gang op, broeders hadden hem overmeesterd, de bijrijder ging het dwangbuis in.

Hij had zelf ook twee keer in het dwangbuis gezeten,

een grote jute zak, waar je helemaal in paste, je handen pijnlijk gevouwen voor je borst, voeten en schouders gefixeerd aan het bed, één keer een dag of drie, één keer veertien dagen. Je ging zo te keer, dat je al gauw uitgeput raakte, in slaap viel. De rest van de tijd lag je naar de klok te kijken, de hele dag keek je naar de klok, de wijzer kroop over je netvlies, je bleef kijken, kijken.

De laatste keer dat hij hier binnengebracht werd, vorige zomer, kwam hij met longontsteking uit het ziekenhuis, ze droegen hem op een brancard over de gang, een lange, smalle, middeleeuwse gang, ruim vijf minuten lopen van de portiersloge naar zaal twee. Toen hij hersteld was ging hij naar zaal zeven. Zijn bed stond naast dat van een man van een jaar of 70, die al vijftwintig jaar opgenomen was, een idee fixe had, dat hij invalide was, zich liet dragen, voeren en verschonen, urine en faeces zoals het kwam liet lopen, een ondraaglijke stank verspreidend, vloekend, tierend, razend als hij geen medicijnen had geslikt. 's Nacht lieten de broeders hem in zijn vuil liggen, als ze hem wakker maakten om hem te verschonen schreeuwde hij de hele zaal overeind.

Hij had het schaakspel opgeruimd, stelde voor om te gaan dammen toen er een stilte viel, maar na vijf minuten was het bord al praktisch leeg, speelde hij met twee dammen en nog zeven stenen tegen zijn bezoeker, die

zich met drie stenen in een hoekje had laten manoeuvreren en bij de volgende zet alles verspeelde. Hij versomberde en nam een pils.

Het gesprek kwam op zijn verblijf hier. Hij noemde het: het berouw van de beul, het inlossen van een schuld. Wat voor schuld? Hij kon het niet over zijn lippen krijgen, noemde een paar hypothetische schulden: als kleuter had hij een andere kleuter de trap af geduwd, dood door schedelbasisfractuur.

Zijn leeftijd maakt hem suspect, wat deed iemand die nu 45 is in de oorlog. Stel hij had joden aangebracht? Na de oorlog had hij een NSBer willen aanbrengeen, maar het was op een zondag, het kantoor zat dicht. Er was geen baan, waarin hij het langer als een paar maanden had uitgehouden. Het langst was hij acht maanden in betrekking geweest bij een familie in België, maar dat had zo lang geduurd, omdat de familie op reis was, hij kon zich pas onmogelijk maken toen ze terugkwamen. Ja, hij zat hier af te betalen, hij mocht er wel uit, maar het was zijn tijd nog niet.

Hij draaide een zware Brandaris en trok een flesje bier open, daarna zette hij de hals aan zijn mond, klokte een paar slokken naar binnen en veegde met de palm van zijn hand het schuim van zijn lippen. Hij lachte, zijn bruine tanden stonden schots en scheef in zijn mond. Blijf eten!, zei hij.

[‘Ik wil weten wat er wel van klopt en niet van klopt’]

IK WIL WETEN wat er wel van klopt en niet van klopt maar de dokter ligt ziek in bed. Ik heb geen dokter nodig. Ik schrijf een boek. Dat is een ziekte waar geen dokter je bij kan helpen. Ik schrijf een boek en dat doe ik alleen. Er zijn mensen die weten dat ik kwaad doe want al jaren heb ik wat schichtigs in mijn ogen omdat het met mijn boek niet gaat. Mijn boek is ziek. Het is al jarenlang ziek. Het stinkt en wil niet sterven. Ik wil het leven de oren wassen en daarom schrijf ik een boek. Maar het leven is groter en sterker dan ikzelf ben. Wat ik ook wil. Wassen is er niet bij. Er zijn mensen die weten waarom dat zo is. Bij de dokter ben ik kind aan huis. Daar kom ik altijd binnen. Het enige huis dat voor mij open staat.

Het is natuurlijk vervelend als de dokter ziek in bed ligt. Hoe je ook tegenover het leven staat. Maar de dokter lag in bed. Hij liet mij zijn thermometer zien. ‘Kijk zelf maar. Een dokter is ook wel eens ziek.’ Was mijn dokter ziek? Hij had 38,2. Gods wegen zijn ondoorgrondelijker, maar levensgevaar zag ik niet. Hij ligt ziek in de kussens. Maar naast zijn hand staat koele limonade want voor een dokter wordt gezorgd.

Er was niets bijzonders aan de hand. Er kwam alleen geen water uit de kraan en dat is lastig als je dorst hebt. Maar in welke krant heb ik dat dan gelezen dat de watervoorziening zou stagneren. Dat weet ik niet. Ik weet

niet eens hoe lang ik niet gedronken heb. Een dag? Een week. Als ik de tram weer hoor rijden dan komt er ook weer water uit de kraan. Dat stond ook in de krant. Maar wat voor kwaad heb ik gedaan dat ik dorst moet hebben. Want het is een straf voor kwaad dat ik deed, al stond dat er niet bij in de krant. Het was kerstmis. Dat weet ik nu weer. Ik zou reebiefstuk eten. Ik zou met vrienden zijn. Het beloofde een goede kerst te worden. En waarom mocht dat dan niet? Ik heb niet alleen dorst, ik verlang ook naar een sigaret. Ik heb twee sigaretten en die moeten onder mijn bed liggen. Iemand is mij van lang, lang geleden twee sigaretten schuldig en die moeten nu onder mijn bed liggen. Maar ze zijn er niet. Steeds zoek ik met mijn hand over de grond maar mijn sigaretten zijn er niet. Hoe is het mogelijk dat iemand waar je zoveel mee gehad hebt je twee sigaretten schuldig blijft als je die het meeste nodig hebt. Je denkt en je hebt dorst.